

foreningen 2 foreldre

Deres ref
21/21-1

Vår ref

Dato
1.5.2021

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 2020:14 ”Ny barnelov. Til barnets beste”

Foreningen 2 Foreldre viser til NOU 2020: 14 med forslag til ny barnelov. Behovet for en gjennomgang av barneloven i lys av Norges menneskerettslige forpliktelser har lenge vært stort. Gjeldende barnelov og rettspraksis har over mange år lagt rammer for forholdet mellom barn og foreldre, og mellom foreldre, som på flere måter har ledet til avgjørelser som til dels har vært problematiske ift. Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og FNs barnekonvensjon.

F2F er derfor svært positive til mandatet for utredningen og takker for muligheten til å avgi høringsuttalelse. Vi har følgende kommentarer:

Oppsummering:

- 1. F2F foreslår at delt fast bosted gjøres til utgangspunkt i en modernisert barnelov. Et likeverdig utgangspunkt er basis for avtalefrihet og frie vurderinger av barnets beste**
- 2. F2F anbefaler at felles foreldreansvar til begge foreldre beholdes som hovedregel**
- 3. F2F støtter lovforslaget om at flyttekompetansen legges til foreldreansvaret**
- 4. F2F krever anerkjennelse og utarbeidelse av effektive virkemidler mot foreldrefiendtliggjøring**
- 5. F2F ber Stortinget sørge for at samværsretten gis reell rettsbeskyttelse også for meklede avtaler**
- 6. F2F foreslår å beholde gjeldende bestemmelse om «vanlig samværsrett»**
- 7. F2F anbefaler at det i foreldretvister legges begrensninger på barns initiativrett**
- 8. F2F anbefaler lovendringer som hever terskelen for flytting av felles barn til utlandet**
- 9. F2F ber om at foreldres økonomi blir mindre sammenvevd og at økonomiske hindre for delt bosted fjernes**

Postadresse: Postboks 21 Nygårdstangen
5838 Bergen
Telefon: 88 00 88 45

E-post: post@f2f.no
Web: www.f2f.no
Telefon leder: 90523845

Innhold

1.	Hvordan har barnelovutvalget fulgt mandatet.....	3
	Foreningen 2 Foreldres kommentarer	3
2.	Hva mener barn og unge selv	3
3.	Barnets beste	4
4.	Barnelovens terminologi	5
5.	Konfliktgrunlaget må fjernes	6
6.	Delt fast bosted.....	7
	F2F tilråder at delt fast bosted bør være norm i barneloven, kombinert med foreldrenes avtalefrihet og domstolens kompetanse til å bestemme fast bosted hos begge eller en av foreldrene.	8
	F2Fs konkrete forslag til ny § 7-1	9
	Likeverdig foreldreskap for barnets beste.....	10
	Avtalefrihet.....	10
	Færre opprivende foreldretvister for retten	11
	Domstolenes kompetanse	12
	Forskning.....	12
7.	Foreldreansvar.....	15
	F2Fs forslag om foreldreansvar.....	17
8.	Flytting ut av skolekretsen må baseres på enighet	17
9.	Samvær.....	19
	Samværsretten må rettsbeskyttes	19
	Forslag til lovbestemmelse om rettsbeskyttelse av samværsretten	21
	Fjern motivene for samværs sabotasje	22
	F2F foreslår å beholde gjeldende bestemmelser om vanlig samværsrett.....	22
	Deling av bokostnader ved samvær	23
10.	Foreldrefremmedgjøring	23
	Anerkjennelse og utarbeidelse av effektive virkemidler mot foreldrefremmedgjøring	25
	Forslag til lovbestemmelse om foreldrefremmedgjøring	26
11.	Barns medvirkning og selvbestemmelse	26
12.	Sakkyndiges rolle	28
13.	Flytting til utlandet	28
14.	Økonomi.....	29
15.	Oppsummering av konkrete lovforslag fra F2F	32

1. Hvordan har barnelovutvalget fulgt mandatet

Regjeringen har oppsummert barnelovutvalgets mandat som følger¹:

”Utvalget skal gjennomgå barneloven og barns rettigheter i lys av blant annet utviklingen i menneskerettighetene. Utvalget skal legge fram forslag til en ny og moderne barnelov. Det er blant annet behov for at det sees mer overordnet på forholdet mellom menneskerettigheter, internasjonale konvensjoner og reglene i barneloven, særlig sett i lys av nye samlivsformer og familiestrukturer, likestilt foreldreskap, barns rettigheter og økt samhandling på tvers av landegrensene.”

Foreningen 2 Foreldres kommentarer

Foreningen 2 Foreldre mener at flere av utvalgets forslag er gode. F2F stiller seg likevel kritisk til at barnelovutvalget foreslår reversering av noen nylige endringer i barneloven som har tilrettelagt for mer likeverdig foreldreskap.

Spesielt vil F2F påpeke:

- Begrepsbruken, barnelovens terminologi er ikke intuitiv, men foreslås hovedsakelig videreført (for eksempel ikke intuitivt at bosted i barnelovsammenheng betyr myndighet)
- Foreldreansvar, hvor utvalgets flertall foreslår en reversering av endringer som trådte i kraft så sent som 1.1.20
- Normen for ”vanlig samvær” ble utvidet i 2010 etter det forrige barnelovutvalget, nå foreslås denne normen fjernet
- Svakt og ikke oppdatert forskningsgrunnlag om delt bosted gir feil flertallskonklusjon
- Rettsbeskyttelse av samværsretten er ikke tilstrekkelig fulgt opp
- Anerkjennelse av, og effektive tiltak mot foreldrefiendtliggjøring, er ikke behandlet
- Fjerning av økonomiske hindre for delt bosted er neppe ivaretatt ved å foreslå en enda tettere sammenveving av foreldrenes økonomi etter samlivsbrudd

Medlem av barnelovutvalget, Geir Kjell Andersland, har påpekt noen av de samme svakheterne som F2F påpeker i en artikkel i nettstedet Rett24 i februar i år².

2. Hva mener barn og unge selv

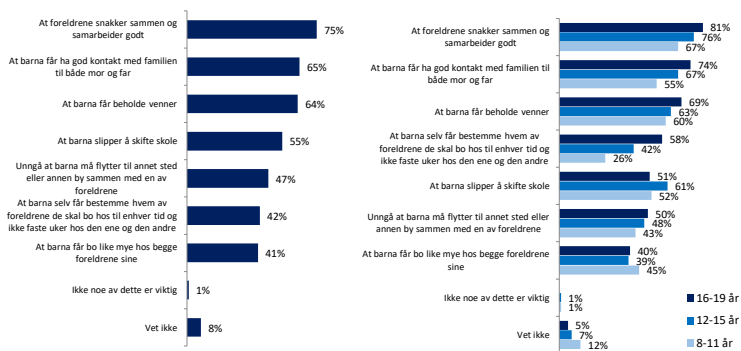
Ipsos (tidligere MMI) har i februar og mars 2021 gjennomført webintervjuer med 848 barn og unge i alderen 8-19 år. Tallene er veiet på kjønn, alder og geografi i henhold til offentlig statistikk.

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/styrer-rad-og-utvalg/innstillinger-fra-utvalg/innstillinger-2020/barnelovutvalget/id2637328/>

² <https://rett24.no/articles/ny-barnelov--til-barnets-beste>

DRØYT 7 AV 10 BARN SIER DET ER VIKTIG AT FORELDRENE SNAKKER SAMMEN OG SAMARBEIDER GODT.

HVA VIL DU SI ER VIKTIG FOR BARN, NÅR FORELDRE FLYTTER FRA HVERANDRE ETTER ET SAMLIVSBRUDD?

Signifikant høyere andel (81%) av de eldste barna mellom 16-19 år sier det er viktig at foreldrene snakker sammen og samarbeider godt. Sammenlignet med den yngste gruppen 8-11 år (67%). Signifikant høyere andel jenter enn gutter i den eldste gruppen mener punktene er viktige.

Det er viktigere for jenter (46%) at barna får bestemme hvem av foreldrene de skal bo hos til enhver tid, enn det er for gutter (38%). Dette er også viktigere for de eldste barna fra 16-19 år (58%), enn for de yngste mellom 8-11 år (26%).

Desto eldre barna blir, desto viktigere er det å beholde relasjonen til mor, far, familie fra begge sider, beholde venner og få bestemme selv hvem av foreldre de ønsker å bo hos.

** Spm:F2F_1 ** Hva vil du si er viktig for barna, når foreldre flytter fra hverandre etter et samlivsbrudd? Alle, n=848

Undersøkelsen viser at barn og unge vektlegger at de får ha god kontakt med begge foreldres familier, at foreldrene snakker sammen og samarbeider godt, at barna får beholde venner, at barna slipper å bytte skole og at barna slipper å måtte flytte til nytt sted sammen med en av foreldrene. Dette viser klart at veien å gå er å lovfeste et mer likeverdig hverdagsbasert foreldreskap hvor foreldrene tar større avgjørelser om barna i fellesskap og får tid og mulighet til å trygge barn-voksen relasjonen mest mulig naturlig i begge hjem, hverdager som helg.

3. Barnets beste

Det er lett å være enig i at barnets beste skal være utgangspunktet for avgjørelser som fattes om barn. Men begrepet ”barnets beste” blir fort subjektivt når det konkret anvendes av meklere, sakkyndige og dommere i barnelovrettslig sammenheng. Barnets beste er normalt å vokse opp i familien sin, enten barnet lever i en kjernefamilie eller barnet lever i en reorganisert familie hvor foreldre lever i hver sin husholdning. Kanskje har barnet også steforeldre og halvøsken hos en eller begge foreldre.

F2F har gjentatte ganger forslått å lovfeste at en i definisjonen av barnets beste skal legge seg på de prinsippene som kan utledes av FNs konvensjon om barnets rettigheter, uten at vi har fått gjennomslag for dette. Dette til tross for at det følger av menneskerettsloven at dersom det er motstrid mellom nasjonal lovgivning og internasjonale konvensjoner som binder Norge, skal de internasjonale konvensjonene ha forrang.

Det er en presumsjon i eksisterende barnelovgivning at begge foreldrene er viktige omsorgspersoner for barnet, og at det derfor er en formodning om at det beste for barnet er å ha kontakt med begge foreldrene, jfr. den nåværende barnelovens § 42. Dette følger også av FNs konvensjon om barnets rettigheter, spesielt artiklene 9 nr 3³ og 18 nr 1. Barnets rett til et familieliv med begge foreldre er vernet både av Grunnlovens § 102 og Den europeiske menneskerettskonvensjonens artikkel 8. Statens ansvar for å sikre barnets sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie, er nedfelt i Grunnlovens § 104 tredje ledd.

Denne presumpsjonen om at begge foreldrene er viktige omsorgspersoner for barnet bør løftes fram og danne basis for hovedregelen for hvordan vi skal innrette **hverdagslivet** for barnet enten foreldrene lever sammen eller ikke.

F2F støtter utvalgets fokus på at vurderingen av hva som er til barnets beste «her og nå» ikke må gå på bekostning av hva som vil være til barnets beste også i fremtiden (NOU s. 214, kap. 12.2.4.2). For eksempel ser vi liten vilje til å gjøre endringer i barnets bosituasjon i saker med langvarig og gjentakende samværssabotasje, selv om en slik endring utvilsomt vil være til det beste på lengre sikt. Et annet eksempel er der en forelder har en tilfredsstillende bosituasjon for barna og seg selv etter bruddet, så kan løsningen være en opptrappingsplan mot en mer likeverdig løsning så snart en tilfredsstillende bosituasjon er etablert hos begge foreldre. Slike konkrete opptrappingsplaner kan med fordel brukes oftere i meklings- og domstolsprosedyrer, for å redusere behovet for oppfølgende senere rettsaker og for å fastlegge oppnåelige mulighetsrom for ønsket omsorgssituasjon for barnet i et lengre tidsperspektiv. Slik det er i dag har avtaler, rettsforlik eller dommer en stor tendens til å bli stående selv om det er vesentlige endringer i barnets og/eller foreldrenes situasjon over tid. F2F mener barnets beste i et fremtidsperspektiv må vektlegges mer i vurderingene, og utfordringer «her og nå» bør søkes avhjulpet gjennom adekvate støttende hjelpetiltak fremfor en fastsatt samværsordning med i realiteten begrensede endringsmuligheter.

4. Barnelovens terminologi

Barnelovens terminologi er ikke intuitiv, men foreslås i stor grad videreført av barnelovutvalget.

”Bosted” eller ”fast bosted” i barnelovsammenheng er en juridisk konstruksjon som betyr bestemmelsesmyndighet. I dagligtalen betyr bosted et sted hvor man bor, oppholder seg mye, har sin døgnhvile.

Barnelovutvalget snakker også om barn som har ett eller to hjem. Men barnet kan ha samvær med den ene forelderen inntil halve tiden selv om vedkommende forelder ikke har del i bostedsmyndigheten. Er ikke samværsforelderens hjem også et hjem for barnet i dette

³ Uttrykket ”state parties” i den engelske originalteksten til FNs barnekonvensjon har blitt til ”partene” i den norske oversettelsen. Denne oversettelsen er misvisende, da det er den norske staten som gjennom nasjonal lovgivning har et ansvar for at FNs barnekonvensjon etterlevs.

tilfellet? Eller er samværsforelderens hjem i dette tilfelle ett eller annet udefinert sted hvor barnet oppholder seg inntil halve tiden?

F2F fortsetter i det følgende å forholde seg til denne terminologien i barnelovsammenheng, selv om denne begrepsbruken skaper veldig mye forvirring blant dem som ikke er så innsatt i terminologien. Dette er en situasjon vi stadig opplever i veiledningssituasjoner.

5. Konfliktgrunnlaget må fjernes

F2F har gjennom mer enn 35 år dessverre erfart at det er mange konflikter mellom foreldre relatert til felles barn når foreldre ikke (lenger) bor sammen. Som følge av dette er det mange foreldre som bruker mer eller mindre all sin energi på å gjenopprette eller opprettholde kontakten med egne barn etter samlivsbrudd. Barn påføres traumer av å bli holdt på avstand fra en omsorgsfull forelder, og kanskje også bli ytterligere traumatisert ved at de indoktrineres til å ta avstand fra en av sine foreldre. Familiebånd brytes over og barn mister ofte tilgang til en hel familiegren i kjølvannet av samlivsbrudd. Den vanligste måten norske barn mister en av foreldrene sine på, er ikke ved død forvoldt av sykdom eller ulykke, men ved foreldrenes samlivsbrudd!

Det har vokst fram en ”industri” relatert til foreldretvister, med sakkyndige og advokater som de mest fremtredende ”industrirepresentanter”. Opp mot 20% av sakene for norske tingretter er foreldretvister. Det er liten tvil om at de samfunnsmessige kostnadene ved dette systemet er enorme, både menneskelig og økonomisk.

F2F hilser derfor velkommen det initiativet som nå er tatt for en fullstendig gjennomgang av barneloven. Målsettingen må være å lage en barnelov som ivaretar barnas familieband også om mor og far lever i hver sine husholdninger. Barneloven bør fjerne konfliktarenaene mellom foreldre, og være normdannende for hvordan foreldre forventes å samarbeide om felles barn selv om de ikke bor under samme tak.

F2F opplever dessverre at analysen av konfliktarenaene er svak i NOU 2020:14.

Basert på F2Fs kollektive erfaringer siden 1985 er følgende områder noe av det mest konfliktdrivende relatert til foreldretvister:

- Likeverd mellom foreldre settes i spill og blir en kamp om ulikeverd, når den ene forelderen ønsker likedelt omsorg og den andre, oppmuntret av dagens barnelov, ønsker skjevdelt omsorg for barnet
- Flytting med felles barn slik at samvær blir vanskeliggjort eller i praksis umulig å gjennomføre, eller sterkt redusert på grunn av lang reiseavstand mellom foreldrene.
- Samværs sabotasje, uvilje fra en av foreldrene til å inngå avtale om bosted og samvær, eller manglede vilje fra en forelder til å følge opp avtale, rettsforlik eller dom.
- Sammenveving av foreldrenes økonomi gjennom bidragssystemet, og økonomiske overføringer mellom foreldrene som en eller begge foreldre opplever som urimelige.

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 2020:14 – ”Ny barnelov. Til barnets beste.”

De fleste foreldre ønsker å bidra til barnas oppfostring, aller helst gjennom faktisk omsorg, og trenger neppe settes under administrasjon for å bidra til barna sine.

Stortinget har nylig fattet følgende vedtak om samværshindring og økonomi⁴:

Vedtak 714: Stortinget ber regjeringen ved oppfølgingen av NOU 2020:14 Ny barnelov – Til barnets beste, utrede strengere reaksjoner som kan motvirke samværshindring.

Vedtak 715: Stortinget ber regjeringen ved oppfølgingen av NOU 2020:14 Ny barnelov – Til barnets beste, utrede om det er behov for å gjøre justeringer i barnebidragsreglene for å sikre at økonomi ikke blir en drivende faktor for samværshindring.

Også ved forrige stortingsbehandling av barneloven i 2017 ba Stortinget Regjeringen gå gjennom de økonomiske støtteordningene for ”aleneforsørgere” og vurdere endringer som fjerner økonomiske insentiver til å velge bort delt bosted⁵.

Det lover godt at Stortinget har fått øynene opp for noen av de konfliktdriverne som følger av dagens barnelov og omkringliggende system.

6. Delt fast bosted

Gjeldende barnelov og rettspraksis har ført til at i ca. 75 % av tilfellene der foreldrene ikke bor sammen, så er det den ene av foreldrene som ensidig kan ta de viktigste avgjørelser om barnas omsorg og dagligliv, herunder hvor i landet barnet skal bo. I all hovedsak er det blitt lagt til grunn at dersom ikke foreldrene selv blir enige om og avtaler delt fast bosted, så vil det i utgangspunktet være til barnets beste at bostedsforelder alene har avgjørelsesmyndigheten i de viktige spørsmålene om barnas omsorg. F2F er kritisk til dette utgangspunktet i gjeldende barnelov. F2F mener det er konfliktskapende at foreldre som var likeverdige i samliv plutselig skal bli ulikeverdige etter samlivsbrudd, uten at det er definert noe sted hvordan denne overgangen foregår. Dette skaper veldig mye uheldig posisjonering mellom mange foreldre i bruddfasen, noe som er skadelig for foreldresamarbeidet på kort og lang sikt, noe som først og fremst går utover barna.

F2F er enig med Barnelovutvalgets flertall i at delt fast bosted kan være en god ordning for både barn og foreldre når betingelsene ligger til rette (s 199). Det som utvalgsflertallet mener er forutsetninger for delt bosted, er etter F2Fs mening krav man bør kunne stille til alle foreldrene, uavhengig av valg av bostedsløsning og samværsordning.

F2F er enig med utvalgsmedlemmet Anderslands særmerknad (s 199) om at flere av undersøkelsene har mange positive funn i favør av delt fast bosted fremfor fast, bosted hos bare en av foreldrene.

⁴ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=81814>

⁵ Innst. 195 L (2016–2017)

Utvalget skriver bl.a. «I en metaanalyse av 60 enkeltstudier fra ulike land finner Nielsen (2018) at barn med delt fast bosted skårer bedre på en rekke utfall enn dem som bor fast hos én av foreldrene, også når foreldrene har store konflikter. Dette forklares med at fordelene ved å ha et tett og nært forhold til begge foreldrene veier tyngre enn foreldrenes konflikter.»

Og videre i samme kapittel skriver Institutt for Samfunnsforskning (ISF); «..... Som nevnt er det imidlertid mange studier som justerer for en rekke demografiske og sosioøkonomiske faktorer, og selv om sammenhengen gjerne svekkes noe i slike multivariate analyser, er det solid grunnlag for å si at også etter kontroll for en rekke relevante forskjeller kommer barn med delt bosted bedre ut på en rekke områder enn barn som bor mest med én av foreldrene. Men fremdeles kan man ikke trekke konklusjoner om årsak og virkning, og denne typen studier gir dessuten liten innsikt i hvordan barn selv opplever det å ha delt bosted, og hva som skal til for at delt bosted skal fungere best mulig for barna.»

Det som derimot mangler er undersøkelser som viser at delt fast bosted kan være skadelig eller ikke til barnas beste.

F2F vil påpeke at barn lider under foreldrenes konflikt, uavhengig av boordning. Ordninger som begge foreldrene opplever som rimelige demper konfliktene. At foreldrene som var likeverdige i samlivet tvinges inn i ulikeverdige roller mot den enes vilje etter samlivsbrudd, øker konfliktene og skader foreldresamarbeidet, og det går ut over barna.

Dagens barnelovgivning hvor den forelder som ønsker likeverd må begrunne dette særskilt, må snus, slik at den som ønsker særrettigheter må begrunne dette særskilt.

F2F stiller seg grunnleggende kritisk til Barnelovutvalgets forslag (§ 7-1 *Kvar barnet skal bu fast*) om å videreføre den gjeldende lovregelen i § 36, som vil innebære at den ene forelder som utgangspunkt vil ende opp med avgjørelsesmyndigheten alene i de viktige spørsmålene om omsorgen for felles barn når ikke begge foreldre er enige om delt fast bosted.

F2F fremhever nedenfor en rekke grunner til at en ny barnelov bør ha delt fast bosted som utgangspunkt også når foreldrene ikke selv blir enige om dette.

F2F tilråder at delt fast bosted bør være norm i barneloven, kombinert med foreldrenes avtalefrihet og domstolens kompetanse til å bestemme fast bosted hos begge eller en av foreldrene.

Avtalefrihet mellom foreldrene som prinsipp kan ivaretas i ny barnelov samtidig som delt bosted gjøres til det normative utgangspunktet i barneloven. Avtalefriheten ivaretas i § 7-1 første ledd i Barnelovutvalgets forslag. F2F mener at reell avtalefrihet forutsetter et likeverdig utgangspunkt. Et likeverdig utgangspunkt sikrer også at den konkrete vurderingen av det enkelte barns beste kan gjøres på fullstendig fritt grunnlag.

I neste ledd av foreslått § 7-1 tilrårer F2F derfor at loven fastlegger delt fast bosted som utgangspunkt i et nytt 2. ledd, slik at annet ledd i vil lyde:

«Er foreldra usamde, skal delt fast bosted og lik botid hos foreldra vere utgangspunktet for bo-ordninga.»

I tillegg mener F2F det er nødvendig at retten skal kunne avgjøre at barnet skal bo fast hos en av foreldrene dersom delt fast bosted ikke vurderes å være til barnets beste i konkrete tilfeller.

Prinsippet om *lik botid* er ment som et utgangspunkt som både foreldrene og retten bør tilpasse til hver enkelt situasjon. F2F mener likevel at botiden over tid bør være tilnærmet lik hos begge foreldrene, der det ikke foreligger vektige grunner for at det bør være annerledes. F2F legger til grunn at lik botid anses å være konfliktdempende, og med det medvirke til å fremme «barnets beste» i et fremtidsperspektiv.

F2F tilrårer at Barnelovutvalgets foreslåtte § 7-1 andre ledd endres ved at en sletter «*Er foreldra usamde*». Andre ledd blir da som følger:
«Retten kan avgjere om barnet skal bu fast hos begge eller hos ein av dei».

F2F støtter Barnelovutvalgets forslag om at ny barnelov bør oppheve kravet om at det må foreligge *særlige grunner* for at retten skal kunne idømme delt fast bosted. Å på forhånd utelukke bestemte løsninger er ikke i overensstemmelse med at avgjørelser om barn skal tas basert på en individuell vurdering av hva som er til det enkelte barns beste.

F2Fs konkrete forslag til ny § 7-1

F2F foreslår at barnelovens nye §7-1 lyder:

§ 7-1 Kvar barnet skal bu fast

Foreldre som ikkje bur saman, kan avtale at barnet skal bu fast hos begge eller hos ein av dei.

Barnet kan berre bu fast hos foreldre med foreldreansvar.

Er foreldra usamde, skal delt fast bustad og lik butid hos foreldra vere utgangspunktet for bu-ordninga. Utgangspunktet gjelder inntil ny avgjerd er fatta. ~~avgjer~~

Retten kan avgjere om barnet skal bu fast hos begge eller hos ein av dei.

Gjennomstreket tekst = strøket tekst.

Understreket tekst = forslag til ny tekst.

Forslaget begrunnes i det etterfølgende.

Likeverdig foreldreskap for barnets beste.

Barnelovutvalget har på s. 17 særskilt vurdert om loven bør gi uttrykk for prinsippet om likestilt foreldreskap. F2F er enig med Barnelovutvalgets vurdering om at barnets beste skal være den overordnede rettesnoren og det grunnleggende hensynet i barneloven. F2F vil understreke at vi ser på likestilt foreldreskap som et ideal, et prinsipp og et virkemiddel som tilrettelegger for at handlinger og avgjørelser på dette rettsområdet skal være til barnets beste. F2F kan ikke se at det er motstrid mellom likestilt/likeverdig foreldreskap og barnets beste. Likeverdig foreldreskap er nettopp det samfunnet tilstreber så lenge foreldrene bor sammen. F2F mener imidlertid at Barnelovutvalget ikke lykkes med å ivareta prinsippet om likeverdig foreldreskap på det avgjørende punkt ved ikke å foreslå delt fast bosted som likeverdig utgangspunkt i barneloven.

Norge har i en årrekke vært i toppen av FNs rangering av alle verdens land på likestilling. Den allmenne omsorgskultur i Norge innebærer at mødre og fedre både ønsker og evner å ha regelmessig omsorg for sine barn. Ifølge professor i barnepsykolog ved NTNU Turid Suzanne Berg-Nielsens viser ingen forskning at omsorgsevne er avhengig av kjønn, men av personlige egenskaper⁶. F2Fs inntrykk er at det store flertallet av nordmenn *tror* at barneloven i dag likestiller foreldrene ved samlivsbrudd, og de aller fleste blir sjokkert når de blir gjort oppmerksomme på lovens iboende ulikeverd som slår ut for det store flertallet av foreldre som bryter samlivet eller ikke bor sammen.

En modernisert barnelov bør svare på utbredte forventninger i det norske folk om at likeverd mellom omsorgsdyktige foreldre er en norm som i utgangspunktet best legger lovrammen som skal ivareta barnets beste. Barnelovutvalget lykkes på avgjørende områder dessverre ikke med å foreslå en lov tilpasset samtiden. Her må Regjeringen og Stortinget vise vei.

Avtalefrihet

Barnelovutvalget hevder på s. 200 at dagens lovtekst ivaretar avtalefriheten mellom foreldrene. F2F stiller seg spørrende til denne vurderingen. Det er utenkelig at reell avtalefrihet mellom foreldre skulle lede til et forholdstall mellom bostedsordninger i Norge på ca. 25 % delt fast bosted og 75 % med fast bosted og ensidig avgjørelsesmyndighet hos én av foreldrene. Det er også utenkelig at alle disse 75% representerer foreldre som ønsker skjevdelt avgjørelsesmyndighet og botid for barna. Å frivillig bli samværsforelder for egne barn innebærer etter gjeldende barnelov at man som forelder aktivt frasier seg muligheten til å ta del i de viktigste avgjørelsene om barnas omsorg og dagligliv, og at en overlater dette til den andre foreldereren. Det innebærer også at man sier fra seg muligheten til likedelt botid med egne barn. En må legge til grunn at de aller fleste foreldre i Norge er omsorgskompetente og delaktige i barnas hverdagsliv under samliv, og det er plausibelt å legge til grunn at ved reell

⁶ Prof. Turid Suzanne Berg-Nielsens innlegg i Dagens næringsliv 3.2.2018

avtalefrihet ville et fåtall frivillig ha frasagt seg likeverdig avgjørelsesmyndighet.

Dynamikken i gjeldende barnelov og rettspraksis er at det svært ofte på forhånd er gitt hvilken forelder som oppnår fast bosted og avgjørelsesmyndigheten alene, dersom enighet om delt bosted ikke inngås. Her ligger det et underliggende incentiv hos den ene forelderen om ikke å bli enig med den andre om delt fast bosted. Denne dynamikken er destruktiv og kan i mange tilfeller bidra til å drive foreldrene inn i destruktiv konflikt i rettsapparatet istedenfor at loven stimulerer til at foreldrene fortsetter et nødvendig samarbeid for barnets beste, slik som de gjorde i samlivet.

F2Fs observerer dessverre svært ofte at selv i familier som har bodd sammen i årevis, så endrer den ene forelderen sin bostedsadresse til et annet sted enn felles barn under samlivsbrudd uten kunnskap om at en da uforvarende gir avkall på bostedet og blir samværsforelder. Dette kan skje fordi overgangen fra likeverd i samliv til ulikeverd etter samlivsbrudd ikke er lovregulert. F2F har tidligere omtalt dette som ”det juridiske hullet”.

På grunn av dette vil bostedsforeldre ofte kunne misbruke avgjørelsesmyndigheten over felles barn som da er oppnådd gjennom fast bosted på en måte som ikke er til barnas beste. Vi minner om at samlivsbrudd som regel skjer under en fase med konfliktfylt forhold mellom foreldrene, der forholdet til den andre forelderen kan styre avgjørelser som angår barna på en for barna uheldig måte hvor ulikeverdige foreldreroller de facto har blitt etablert.

F2F mener at delt fast bosted som utgangspunkt i barneloven vil styrke den reelle avtalefriheten mellom foreldrene, det vil i mange tilfeller redusere konfliktpotensialet, og det vil ofte stimulere bedre til samarbeid for barnets beste. Ved fast delt bosted som utgangspunkt vil man slippe foreldrenes uheldige posisjonering rundt bostedsløsning i bruddfasen for å etablere en (for den ene forelderen) fordelaktig «status quo» før mekling eller en eventuell prøving for retten.

Færre opprivende foreldretvister for retten

Det må være en målsetting at ny barnelov utformes slik at færre foreldretvister havner i retten. Slik det er i dag er ca 20% av sakene for tingretten foreldretvister, og ca 10% av samlivsbruddene havner i retten som foreldretvister. I NOU 2008:9 var en av Norges mest profilerte sakkyndige, Katrin Koch sitert på at: ”Mennene reiste sak for å få mer kontakt med barna, kvinnene for å begrense mennenes kontakt med dem.” Vi må bevege oss bort fra et slikt regime hvor omsorgsdyktige foreldre møter hverandre i foreldretvister i retten, til et regime hvor retten går inn i de sakene hvor det er noe reelt å utsette på omsorgsevnen til en eller begge foreldre. En god barnelov som legger til grunn at begge foreldre skal være hverdagsressurser for barna sine også om foreldrene ikke lever sammen, vil være et viktig bidrag i så måte.

Domstolenes kompetanse

F2F støtter Barnelovutvalgets flertall som foreslår å ikke videreføre barneloven § 36 annet ledd annet punktum om at det må foreligge særlige grunner for at det kan bestemmes delt fast bosted hvis foreldrene ikke er enige om hvor barnet skal bo. F2F er enig i at retten bør stå fritt til å avgjøre om barnet skal ha fast bosted hos den ene av foreldrene, eller om det skal være delt fast bosted. Avgjørelsen av fast bosted og om det skal være delt fast bosted, bør treffes på bakgrunn av en konkret vurdering av hva som er det beste for barnet.

Dette vil bringe rettstilstanden tilbake til slik det var før 1998.

Forskning

F2F stiller seg spørrende til at Barnelovutvalget på s. 199 hevder at «forskningen verken gir grunnlag for å slå fast at delt fast bosted er skadelig for barn, at delt fast bosted er best for barn, eller at ordningen virker konfliktreducerende». Grundige forskningsrapporter både i Norge og Sverige viser at det er en tydelig positiv sammenheng mellom barns fysiske og psykiske helse og delt fast bosted og tilnærmet lik botid hos foreldrene. Disse forskningsresultatene står seg også over tid. F2F vil påpeke at barnets tilknytning til begge foreldre må starte tidlig. Dette gjenspeiler seg også i at FOSAP (Foreningen for de sakkyndige psykologer) revurderte sine retningslinjer for samvær for de minste barna i 2017, hvor anbefalingen nå er mer omfattende samvær og regelmessig kontakt med begge foreldre også for de minste barna. Derfor bør barneloven tilrettelegge for jevnlig samvær hos begge foreldre når begge er omsorgskompetente. Det legger ikke Barnelovutvalgets lovforslag i tilstrekkelig grad til rette for.

Allerede i 1997 påpekte **Ekeland og Myklebust**⁷ at par som gjennom mekling ble enige om delt bosted fikk mindre konflikter ett år senere, enn de som avtalte mer tradisjonelle bostedsløsninger. Dette gjaldt også når man kontrollerte for konfliktnivået initielt. De fant altså en konfliktreducerende effekt av delt bosted.

F2F vil fremheve at Sverige er det landet det kanskje er mest naturlig at Norge sammenlikner seg med når det gjelder regulering av forholdet mellom barn og foreldre. Likevel har Barnelovutvalget fullstendig utelatt omtale av grundig forskning utført av **Universitet i Stockholm og Karolinska Institutet i Stockholm**. En svensk studie fra 2013 omfatter 164 580 skoleelever i Sverige som var hhv. 12 og 15 år. Konklusjonene i denne studien er tydelige: Barn som tilbringer lik botid hos begge foreldre etter separasjon har det bedre (bedre helse og velvære) enn barn som etter separasjon bare eller nesten bare bor hos en av

⁷ Ekeland, Tor Johan og Myklebust, Vidar. "Foreldremekling. Brukarperspektivet". Møreforskning. Forskningsrapport nr 23, 1997. S 17 og 24.

foreldrene. I Sverige er det en høyere andel av barn som har delt bosted enn i noe annet land (ca. 35-40%).

I en forskningsoversikt fra *Universitet i Stockholm* fremlagt 17.12.2015 konkluderes det med at den forskningsbaserte kunnskapen om barns helse og velvære viser at barn med delt bosted har mindre psykiske problemer og bedre velbefinnende enn barn som bor hos bare en forelder. Oversikten presenterer 10 svenske tverrsnittstudier av skolebarn fra 10-årsalderen og oppover. Også når resultatene kontrolleres for ulike sosio-økonomiske forskjeller mellom ulike familier, holder resultatene seg. Det påpekes at kunnskapsgrunnlaget er mer usikkert for barn under seks år, og at studiene for barn i alderen 0-3 år ikke gir noe entydig bilde. Samtidig påpeker studien at det ikke finnes noen studie som tyder på at barns helse skulle være dårligere for barn med delt bosted enn hos dem som bor hos én forelder fra 4-årsalderen og oppover, men at det i alderen 0-3 år ikke er nok kunnskap til å trekke konklusjoner⁸.

Barnelovutvalget har også utelatt studien fra *Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RBKU-Vest) og forskningsinstituttet NORCE*. Hovedfunnet her er at Ungdom med delt bosted, som i to ulike studier refererer til ungdom som bor omtrent like mye hos mor som hos far etter samlivsbruddet, hadde litt bedre psykisk helse og rapporterte om færre fysiske plager enn ungdom som hadde fast bosted hos enten mor eller far. Ungdom med delt bosted rapporterte videre like god psykisk helse og samme grad av helseplager som ungdom i intakte kjernefamilier. Det ble ikke funnet noen forskjell mellom ungdom som enten bodde mest hos mor eller mest hos far etter at foreldrene hadde skilt lag. Ca. 8000 ungdom i alderen 16-19 år var med i studiene som ble publisert i hhv. 2017 og 2020⁹.

Richard Warshaks konsensusrapport¹⁰ fra 2014 oppsummerer og drøfter hva forskning viser og ikke viser på spørsmål som primærtilknytning og delt omsorg. Rapportens hovedkonklusjoner understøttes av 110 terapeuter og forskere innen utviklings- og familiepsykologi fra mange ulike land. Den anbefaler delt bosted som norm for foreldre for barn i alle aldre. Studiene som rapporten har gjennomgått understøtter en mer jevnt balansert samværsordning mellom to hjem. Ingen funn i forskningen taler for å utsette hyppig samvær, inkludert overnatting hos begge foreldre, fordi det er viktig for barnets tilknytning til begge foreldre, og det inkluderer barn under fire år. Rapporten understreker at disse anbefalingene gjelder under "normale" omstendigheter (dvs. to omsorgskompetente foreldre og fravær av omsorgssvikt).

Warshak-rapporten bestrider også hypotesen om at foreldre som ender opp i retten per definisjon har så høyt konfliktnivå at man automatisk burde ekskludere delt bosted som

⁸ Living in two homes—a Swedish national survey of wellbeing in 12 and 15 year olds with joint physical custody. <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-13-868>

⁹ Complex families and health complaints among adolescents: A population-based cross-sectional study - Sondre Aasen Nilsen, Mari Hysing, Kyrre Breivik, Ove Heradstveit, Eilif Vingen Sunde, Kjell Morten Stormark, Tormod Bøe. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1403494819893903>

¹⁰ Richard A. Warshak. Social Science and Parenting Plans for Young Children: A Consensus Report. https://www.chess.su.se/polopoly_fs/1.166729.1392279984!/menu/standard/file/Warshak-Social%20Science%20and%20Parenting%20Plans%20for%20Young%20Children%20final%20ms%20distribution%20copy.pdf

alternativ. Rapporten fastslår at denne hypotesen mangler empirisk støtte. Barn med delt bosted var mest tilfreds med ordningen og viste bedre langsiktig tilpasningsevne enn barn med andre bostedsordninger. Også når en eller begge foreldrene opprinnelige ikke ønsket delt bosted, eller når en kontrollerer for antatt relevante faktorer som utdanningsnivå, inntekt eller konfliktnivå, holder observasjonene seg.

Eivind Meland, Hans Johan Breidablik, Frode Thuen^{11 12}, Høgskolen Vestland og Universitet i Bergen, Forskerne har i en studie som ble fremlagt i desember 2019 observert at barn først og fremst får reduserte fortrolighet med far etter et samlivsbrudd, og at denne gruppen har større risiko for å få fysiske og psykiske helseplager samt redusert selvtillit. 1225 elever i alderen 11 og 13 år i Sogn og Fjordane deltok i undersøkelsen.

William V. Fabricius konkluderte i en artikkel¹³ med at barn er tjent med rettslig utgangspunkt innrettet mot lik botid hos foreldre som er skilt, fordi det trygger barnas emosjonelle tilknytning til begge foreldre og har en positiv effekt på barnas fysiske og psykiske helse. Forskningen taler for at de positive effektene av barns emosjonelle trygghet styrkes gjennom lik botid hos begge foreldrene både når konfliktnivået mellom dem er lavt og når det er høyt. Arizona innførte i 2013 en barnelov om likeverdig foreldreskap (equal parenting law), og konsekvensene er blitt positivt vurdert av delstatens eksperter på familielovgivning. Ettersom omsorgsfulle fedre ikke selv kan velge mer tid med barna, er det et behov for lovregulering og rettsavgjørelser som gir likere samvær for å kunne ta ut de positive effektene av dette for barns emosjonelle trygghet. Artikkelen peker på utviklingen i Canada, der endringer i kulturelle normer i retning av høy toleranse for delt bosted som utgangspunkt i barneloven, oftere fører til pålagt delt bosted selv om den ene av foreldrene ikke ønsker det.

Véronique Leclair et al¹⁴ 2019 viste i en kanadisk metaanalyse av 13 studier at delt bosted førte til bedre samarbeid mellom foreldrene, uavhengig av konfliktnivå.

F2F stiller seg på dette grunnlag kritisk til FHI, som i sin oppsummeringsrapport fra 2017 nærmest fastslår at det ikke finnes forskning som sier noe pålitelige om konsekvenser eller effekter av delt fast bosted eller overnattinger for barn. Foruten norske og svenske studier er det i tillegg gjennomført en rekke internasjonale studier med pålitelige resultater om dette. Institutt for samfunnsforskning har også funnet langt mer positive resultater av delt fast bosted enn FHI.

Vi anbefaler også å lese en artikkel i F2F-magasinet om de positive resultatene i delstaten Kentucky¹⁵ etter at det i 2017 ble innført en barnelov med delt fast bosted og lik botid som utgangspunkt.

¹¹ <https://journals.sagepub.com/eprint/7XPPIF6SNDMKZSQ4ESI/full>

¹² <https://forskning.no/helse-samliv/vil-ha-endring-i-barneloven-etter-ny-studie-viktig-for-barnets-helse-at-far-beholder-kontakten-etter-en-skilsmisse/1607886>

¹³ 5. William V. Fabricius, Arizona State University: Equal Parenting Time: The Case For a Legal Presumption, The Oxford Handbook of Children and the Law, Juni 2019.

¹⁴ <https://psycnet.apa.org/buy/2018-30910-001>

¹⁵ <https://www.f2f.no/likeverdig-foreldreskap-i-kentuckys-barnelov-gir-positive-resultater.6379873-98626.html>

F2F mener Barnelovutvalgets omtale av studier på forholdet mellom barns helse og bo-ordning er mangelfull. En tilrår derfor departementet å utvide oversikten som grunnlag for en barnelov som skal skape et lovrammeverk til beste for barn og foreldre, basert på det kunnskapsgrunnlaget vi har i 2021.

7. Foreldreansvar

F2F stiller seg sterkt kritisk til Barnelovutvalgets forslag om å reversere Stortingets lovendring som trådte i kraft 1.1.2020 og som gir alle foreldre automatisk foreldreansvar. F2F mener alle barn i utgangspunktet bør ha rett til en juridisk relasjon til begge sine foreldre fra fødselen av. Barnas rett bør ikke være avhengig av den ene forelderens egne preferanser mht. den andre forelder. Men når foreldre er uegnet, bør domstolen ha mulighet til å treffe avgjørelse om at den ene av foreldrene skal ha foreldreansvaret alene. Det er vanskelig å følge Barnelovutvalgets argumentasjon under siste avsnitt i 10.2.4.2 der det hevdes at en ved å fjerne gjeldende utgangspunkt om automatisk foreldreansvar vil gjøre det «mer synlig for folk flest at felles foreldreansvar er den store hovedregelen». F2F mener tvert imot at det motsatte vil skje dersom Barnelovutvalgets forslag skulle bli vedtatt.

Den lave andelen fedre som har regelmessig samvær med barnet når foreldrene ikke har bodd sammen, bør vekke bekymring. Mulige forklaringer på dette er at fedrene ikke har hatt juridiske bånd til sine barn, og at det heller ikke har vært noe krav om mekling for at foreldrene skal finne fram til avtaler om bosted og samvær for barna når foreldrene ikke har bodd sammen. Felles foreldreansvar som har vært hovedregel fra 1.1.20 vil være et viktig bøtemiddel for dette. Krav om mekling vil også bidra til at flere inngår bosteds og samværsavtaler som normalt vil føre til mer regelmessig samvær. Det vil normalt være et gode for barnet å ha begge foreldre med sine familiegrenser som ressurser.

Med forslaget om å endre utgangspunktet om felles foreldreansvar når foreldrene ikke er gift eller samboere, beveger Barnelovutvalget også i noen grad seg bort fra det grunnleggende hensynet til barnets rettigheter. Barna bør ha rett til en juridisk relasjon til begge foreldre uavhengig av hva slags kontakt foreldrene har hatt før felles barn blir født. En reversering av loven som etablerer prinsippet om automatisk felles foreldreansvar fjerner for foreldrenes del også i noen grad prinsippet om at det følger tydelige retter og plikter med det å bli forelder. Et barn har behov for og vil være tjent med å utvikle en nær relasjon og motta omsorg fra begge foreldre når disse har evne og vilje til omsorg.

Å få barn utenfor ekteskap eller samboerskap innebærer på ingen måte at mor eller far ikke er omsorgskompetente eller at ikke begge ønsker å ta ansvar og samarbeide for omsorg og oppvekst til egne barn. Å bli gravid utenfor ekteskap eller samboerskap er også i de fleste tilfeller et felles ansvar. Lovforslaget sender uheldige signaler, fjerner barn og foreldres gjensidige rettigheter og er et steg langt tilbake ift. det samfunnet vi langt på vei har, og ønsker å ha, på området.

På s. 164 skriver Barnelovutvalget at felles foreldreansvar «sikrer at foreldrene er likestilt i ansvaret for den videre oppdragelsen av barnet». Dette er dessverre langt fra sannheten, jfr. de ulike bestemmelsesnivåene som følger av foreldreansvar og fast bosted. Fravær av delt fast bosted som utgangspunkt innebærer at bostedsforelderen har avgjørelsesmyndigheten og et overordnet ansvar for de viktige avgjørelsene om barnas omsorg og oppdragelse. Samværsforeldre er ikke likestilt bostedsforeldre.

F2F stiller seg litt spørrende til Barnelovutvalgets lovforståelse som kommer til uttrykk i tredje avsnitt under 10.2.4.2 på s. 164. om at utgangspunktet om felles foreldreansvar for gifte og samboere «bare skal gjelde i saker der foreldrene har bodd sammen etter at barnet ble født, slik dette utgangspunktet praktiseres i dag». Det er F2Fs forståelse at *gifte foreldre* iht. § 34 automatisk får foreldreansvar selv om de ikke har bodd sammen etter at barnet ble født.

I Ot. prp. Nr. 82 (2003-2004) skriver departementet følgende på s. 8:

«I tilfeller hvor farskap er erkjent og foreldrene som følge av dette har fått felles foreldreansvar, kan det oppstå situasjoner hvor foreldrene flytter fra hverandre før barnet blir født. I disse tilfellene har foreldrene hatt et så vidt nært forhold at departementet mener at begrunnelsen som brukes for at ugifte mødre skal ha foreldreansvaret alene, ikke kan benyttes.»

Prof. Inge Lorange Backer skrev på s. 319 i kommentarutgaven til barneloven at det ikke er noe vilkår for felles foreldreansvar at foreldrene lever sammen, så lenge de er gift når barnet er født.

Departementet har etter det F2F kjenner til lagt til grunn at ekteskap anses å bestå frem til det er formelt oppløst ved skilsmisse, og at foreldrene som følge av dette får felles foreldreansvar for barn de får sammen i separasjonstiden (jf. § 34 andre ledd i gjeldende barnelov). Dette gjelder uavhengig av om de bor sammen eller ikke ved fødselen. F2F anmoder departementet om å avklare dette.

F2F kan ikke forstå at barnelovutvalgets forslag om å reversere endringer i barneloven relatert til foreldreansvar, som trådte i kraft 1.1.20, er i overensstemmelse med det mandat Barnelovutvalget har fått fra Regjeringen.

F2F mener at forskjellige regler for foreldreansvar og barnets juridiske tilknytning til begge sine foreldre, avhengig av foreldrenes samlivsstatus, bryter med barnekonvensjonens bestemmelser om ikke-diskriminering av barn, jfr. barnekonvensjonens artikkel 2. EMD har også fremhevet sivilrettslig likestilling mellom barn født i og utenfor ekteskap, s 123.

F2F tilrår departementet å utforme et lovforslag som uansett gir automatisk foreldreansvar til begge foreldre når de er gift når barnet blir født, også dersom de flytter fra hverandre før barnet blir født.

F2Fs forslag om foreldreansvar

F2F stiller seg undrende til Barnelovutvalgets flertallsforslag om å reversere lovendringen som trådte i kraft 1.1.20 og som hovedregel gir alle foreldre felles foreldreansvar for felles barn.

Det er også verdt å nevne at forarbeidene til eksisterende barnelov slår fast at det skal sterke grunner til å nekte felles foreldreansvar. Etter denne presiseringen i forarbeidene, og etter at felles foreldreansvar ble hovedregelen for gifte og senere for samboende som skiller lag, viser praksis fra norske rettssaler at spørsmålet om felles foreldreansvar svært sjelden blir satt på spissen i foreldretvistsaker.

Vi foreslår følgende ordlyd i ny § 6-1

§ 6-1 *Kven som har foreldreansvaret*

~~Dersom foreldra er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, har dei foreldreansvaret for barnet saman.~~

~~Dersom foreldra ikkje er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, har den som fødte barnet, foreldreansvaret aleine. Foreldra kan dei likevel avtale at dei skal ha foreldreansvaret saman, eller at den andre eine forelder skal ha foreldreansvaret aleine.~~

Foreldre som separerer eller skil seg eller flytter frå kvarandre, har framleis sams foreldreansvar, men dei kan avtale at den eine skal ha foreldreansvaret aleine.

Er foreldra usamde om foreldreansvar etter denne paragrafen, må retten ta avgjerd. Retten kan gje éin av foreldra foreldreansvaret aleine berre dersom det er særlege grunnar for det.

8. Flytting ut av skolekretsen må baseres på enighet

F2F stiller seg positiv til Barnelovutvalgets forslag om å heve terskelen vesentlig for den ene forelderens flytting av felles barn mot den andre forelderens samtykke.

Departementet bør legge vesentlig vekt på at både Barnelovutvalget som fremla NOU 2008:9 og Barnelovutvalget bak 2020:14 har anbefalt å legge flyttekompetansen til foreldreansvaret. F2F støtter at flyttekompetansen legges til foreldreansvaret.

I førstnevnte utredning (s. 56) påpekes det at «*i dag har adgangen til å flytte med barnet nærmest karakter av å være en rettighet for bostedsforelder*». F2F slutter seg til denne vurderingen.

Når barn har to omsorgskompetente foreldre, vil flytting som den ene bestemmer mot den andre forelderens samtykke, og uten noe krav til at det må være til barnets beste, kunne krenke barnas rettigheter¹⁶ (inkludert retten til respekt for familieliv) dersom avstanden

¹⁶ Som blant annet påpekt av barneombudet her:

<https://www.f2f.no/flytting-kan-frata-barn-rettigheter.6373400-98626.html>

mellom foreldrenes hjem blir så stor at hverdagskontakt blir praktisk vanskelig. F2F har gjennom 35 år, erfart at flytting med felles barn der gjennomføring av samvær blir vanskeliggjort, er den kanskje største konfliktdriveren mellom foreldre som ikke bor sammen. Det er ikke barnet som har behov for å flytte ut av nærmiljøet fordi foreldrene bryter sitt samliv – her blir det oftest barnets interesser som må vike for den ene forelderens særinteresser. Dette vil ofte være problematisk eller i strid med FNs barnekonvensjons prinsipp om barnets beste som det grunnleggende hensyn. Gjeldende barnelov § 37, med sin presisering av bostedsforelderens kategoriske rett til å bestemme hvor i landet barnet skal bo, har etter F2Fs syn produsert en rekke avgjørelser tatt både av foreldre og av domstoler som er problematiske ift. EMK og FNs barnekonvensjon, og i praksis også i strid med Grunnlovens bestemmelser om vern av barnets familieliv.

Til tross for at Stortinget har inkorporert FNs barnekonvensjon i norsk rett og gitt den rang foran øvrig norsk lov (inkludert barneloven) ved motstrid, så har domstolene etter F2Fs syn i begrenset omfang i praksis evnet å sette FNs barnekonvensjon foran gjeldende barnelovs regler om flytting av felles barn. Det er riktignok innført en varslingsplikt ved flytting, men det finnes ingen sanksjonsmidler hvis varslingsplikten ikke overholdes.

Det er åpenbart at når den ene forelderens i 75% av tilfellene har hatt rett til å flytte felles barn mot en annen omsorgsfull forelders samtykke, så har barneloven i en rekke tilfeller kommet i motstrid både til FN barnekonvensjons artikkel 3 og ikke minst artikkel 9 nr. 3 som pålegger den norske staten en plikt til å *«respekttere den rett et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, men mindre dette er i strid med barnets beste»*. Praksisen står også i et problematisk forhold til barnekonvensjonens artikkel 18 nr. 1. Barneloven § 37 er i mange saker av dommere blitt tolket som en bestemmelse som legitimerer flytting og en presumsjon om at hvis bostedsforelderens ønsker flytting, så er det et ønske fra lovgiver og til barnets beste at det skjer.

F2F slutter seg til Barneombudets påpekning 1.10.2020 av at *«kompetansen hos dommere når det gjelder barns utvikling og omsorgsbehov er altfor varierende rundt om i Norge i dag»*. Selv om FNs barnekonvensjon er blitt nevnt i en del dommer siden inkorporeringen i 2003, så er det grunn til å anse advokatenes og dommeres evne til å trekke denne inn på riktig måte som gjennomgående utilstrekkelig.

I lys av domstolenes uheldige praksis tilråder F2F at departementet foreslår en lov som begrenser dommeres skjønnsmargin noe på dette rettsområdet generelt, og vedrørende flytting spesielt.

F2F støtter derfor Barnelovutvalgets forslag til § 6-9 om flytting. Imidlertid vil F2F påpeke at når grensen for hvor langt unna en bostedsforelder kan flytte unna den andre forelderens er satt til ca. én time reisevei, så er dette altfor langt for i praksis å opprettholde et hverdagssamvær med begge foreldre. Departementet bør søke å korte ned normen for reisetid, da dette kan gå utover barnet ved å gi det ekstra reisebelastning og true med å redusere hverdagssamværet med begge foreldre.

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 2020:14 – ”Ny barnelov. Til barnets beste.”

Normalt vil det være til barnets beste om barnet kan beholde sitt vante nærmiljø med barnehage/skole og felles vennemiljø enten barna er hos mor eller far. F2F mener derfor at foreldrene må bli enige dersom en av foreldrene ønsker å flytte ut av barnas skolekrets. Flytting ut av skolekretsen vil medføre store forandringer for barna, ikke bare i forhold til en av foreldrene med sin familiegren, men også i forhold til vennemiljø.

Dersom foreldrene ikke blir enige, må den forelder som ønsker å flytte bringe spørsmålet om flytting inn for mekling. Dersom enighet heller ikke oppnås på mekling, må retten ta stilling til om barna skal flytte eller bli igjen i sitt vante nærmiljø hos den forelder som ikke ønsker å flytte.

9. Samvær

F2F støtter Barnelovutvalgets forslag om å videreføre hovedregelen i gjeldende barnelov om at barn og foreldre skal ha samvær med hverandre. Det er positivt at Barnelovutvalget referer til kravene som menneskerettighetene stiller på dette punkt. Tydeliggjøringen av at retten til samvær gjelder både for barn og for foreldre, er en styrking.

Samværsretten må rettsbeskyttes

Det er en presumsjon i barnelovgivningen at begge foreldrene er viktige omsorgspersoner for barnet, og at det derfor er en formodning om at det beste for barnet er å ha kontakt med begge foreldrene, jfr. gjeldende § 42 i barneloven. Dette følger også av FNs konvensjon om barnets rettigheter, spesielt artiklene 9 nr. 3 og 18 nr. 1. Barnets rett til et familieliv med begge foreldre er vernet både av Grunnlovens § 102 og Den europeiske menneskerettskonvensjonens artikkel 8. Statens ansvar for å sikre barnets sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie, er nedfelt i Grunnlovens § 104 tredje ledd. I kraft av denne presumsjonen kan barnets samværsrett anses tilnærmet absolutt, med mindre det foreligger forhold som tilsier at det ikke vil være til barnets beste å ha kontakt med én eller begge foreldrene. Presumsjonen er dermed at retten til samvær er krenket dersom samvær med begge foreldrene ikke ivaretas¹⁷.

I Norge er samværssabotasje et omfattende problem som F2F mener ikke er tatt på alvor. Inntil 46000 norske barn har ikke sett samværsforelder sin en gitt måned¹⁸.

¹⁷ Torinn Emilie Mikalsen. "Statens ansvar for at barn og foreldre opprettholder kontakt og samvær. En analyse av hvor langt statens rettslige forpliktelser strekker seg i samværssaker der barn og foreldre ikke bor sammen." Liten masteroppgave i rettsvitenskap – høst 2017. Det juridiske fakultet – UiT, Norges Arktiske Universitet.

¹⁸ Jan Helge Lyngstad et al. "Hvilke foreldre har lite eller ingen kontakt med barna når foreldrene bor hver for seg?". SSB-rapport 2/2015.

Problemstillingen har stått på den politiske dagsorden i lang tid, uten å ha blitt fulgt opp på en forsvarlig måte. For mer enn tretti år siden uttrykte lovgiverne i Innst.O.23 (1988-89)¹⁹ side 6: "...Komiteen mener at den som motsetter seg at samværsrett kan gjennomføres som forutsatt, gjør seg skyldig i en betydelig omsorgssvikt overfor barnet." Komiteen mente videre at slik sabotasje måtte få konsekvenser for utøveren. Konsekvensene har uteblitt.

I NOU 1985:18 er hindring av kontakt med den andre forelder karakterisert som psykisk barnemishandling. Rettsapparatets likegyldighet til å følge opp bekreftes i NOU 1998:17²⁰, som sier at "...det i praksis er vid adgang til sabotering av samværsavtaler og avtaler om barnets bosted uten at det får konsekvenser for den som setter seg utover avtalen." Flertallsforslaget i NOU 2008:9²¹ om tvangshenting til samvær bør gjøres til et mulig virkemiddel ved samværs sabotasje er ikke fulgt opp.

I følge WHO's definisjon av vold, s 39, vil også samværs sabotasje med sitt potensial til å påføre barn psykisk skade, falle inn under voldsbegrepet. Norge har også fått kritikk av Commission on European Family Law (CEFL) for manglende mulighet for å tvangsfullbyrde avgjørelser, som påpekt i NOU 2008:9

I de avsluttende merknader fra FNs barnekomite til Norge (2010) skrev komiteen bl.a.:

"32.Komiteen er imidlertid betenkt over opplysninger den har fått om at dommere og eksperter ikke alltid er godt nok kvalifisert i saker som gjelder separasjon og konflikt, at barn i slike tilfeller ikke får hjelp til å holde kontakten med begge foreldrene, når dette er til beste for dem, og at barns rett til å med sine foreldre ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til når en forelder trues av utvisning...

33. Komiteen anbefaler parten å styrke innsatsen for å bistå foreldre med å utøve sitt foreldreansvar på en kompetent måte, styrke kompetansen til alle fagfolk og andre som er involvert i veiledning, konfliktløsning eller saker som gjelder familieoppløsning, for å hindre at familier blir oppløst eller finne best mulig løsninger når det gjelder barnedeling, og hjelpe barn til å opprettholde kontakten med begge foreldre ved skilsmisse eller separasjon, samtidig som de hele tiden tar hensyn til hva som er best for barnet."

I Norge er det per dato kun mulig å sanksjonere samværs sabotasje ved tvangsbot. Dette forutsetter at samværsavtalen er kommet i stand ved et rettsforlik eller dom, eller ved at foreldrene har blitt enige om å bringe den inn for fylkesmannen for å gi samværsavtalen rettslig tvangskraft. Meklede samværsavtaler, som utgjør det store flertallet, står fullstendig uten rettsbeskyttelse, noe som er et stort paradoks siden de fleste anser det som best å avtale bosted og samvær utenomrettslig.

¹⁹ Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov av 8. april 1981 nr 7 om barn og foreldre (barnelova) (underholdsbidrag, samværsrett m.v.) (Ot.prp nr 44 for 1987-88).

²⁰ Barnedelingssaker - avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bostad.

²¹ Med barnet i fokus — en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær.

F2F stiller seg kritisk til at flertallet i Barnelovutvalget ikke ser behov for ytterligere regulering av konsekvensen av samværs sabotasje. Det er oppsiktsvekkende at forrige barnelovutvalg som produserte NOU 2008:9 gikk lenger i å rettsbeskytte samværsretten enn nåværende utvalg. I NOU 2008:9 står det bl.a. ” Utvalgets flertall – ... - mener at også fysisk avhenting bør være tilgjengelig som tvangsmiddel ved gjennomføring av avgjørelser av samvær etter barneloven § 65 andre ledd. Flertallet legger særlig vekt på at en slik lovendring kan ha en viktig preventiv effekt og gi et klart signal om at myndighetene i ytterste konsekvens kan gripe inn ved manglende samarbeid og sabotering av samvær fra en forelders side. Flertallet legger dessuten vekt på at EMK stiller krav om at man har internrettslige regler som sikrer borgerne en effektiv gjennomføring og oppfyllelse av både konvensjonsrettighetene og nasjonale rettsavgjørelser. En slik adgang til tvangsfullbyrdelse er også i samsvar med anbefalingen fra CEFL, principle 3:39.”

F2F mener utvalget i flere ulike vendinger under 12.7.6. går for langt i å implisitt legitimere en del tilfeller der samværshindring finner sted. F2F slutter seg til mindretallet bestående av utvalgsleder Frantzen og medlemmet Andersland, som påpeker at samværshindring er en alvorlig krenkelse av barns grunnleggende rett til kontakt med begge sine foreldre og at det kan innebære en krenkelse av den berørte forelders menneskerett til samvær med sine barn, og at fysisk avhenting bør være tilgjengelig som tvangsmiddel, som siste utvei, for å gjennomføre et samvær som er avtalt eller bestemt, men forhindres av bostedsforelderen. F2F mener lovforslaget burde ha etablert sterkere sanksjoner mot samværs sabotasje for å ivareta statens plikt til å sikre avtalt samvær mellom barn og foreldre når foreldrene er egnet.

Vi merker oss for øvrig at utvalgsflertallet ikke er redd for å tvangshente barn hvis det er *bostedsforelders* kontakt med barnet som krenkes. Det betyr at utvalgsflertallet ønsker å videreføre den asymmetrien som gjelder i dag mellom å beskytte bostedet og samværet, for øvrig samme asymmetri som man ser i straffelovens § 261.

Da Foreningen 2 Foreldre klaget til Likestillingsombudet på 90-tallet over at samværsretten hadde en langt svakere beskyttelse enn omsorgsretten (bostedet), jfr. straffelovens daværende § 216 (nå 261) fikk vi til svar at samværsretten var en sekundær rettighet som ikke trengte samme beskyttelse som omsorgsretten. I dag er det større bevissthet rundt at samværsretten er barnets rettighet, forankret in menneskerettighetene. Det er derfor på overtid å gi samværsretten tilstrekkelig rettslig beskyttelse.

Barneloven må sette grenser for foreldre som ikke ønsker eller evner å samarbeide med den andre forelderen. Det er lovgivers ansvar å rettsbeskytte samværsretten, slik at også meklede avtaler kan tvangsgjennomføres.

Forslag til lovbestemmelse om rettsbeskyttelse av samværsretten

Foreningen 2 Foreldre foreslår følgende tillegg i § 13-4 1.ledd for å gi samværsretten reell rettsbeskyttelse. Understreket tekst er F2Fs forslag til ny tekst.

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 202014 – ”Ny barnelov. Til barnets beste.”

§ 13-4 Korleis avgjerder og avtalar med tvangskraft kan tvangsfullførast

Avgjerder og avtalar med tvangskraft om kvar barnet skal bu fast eller skriftlig avtalt samværsrett, kan tvangsfullførast med henting av barnet eller med tvangsbót. Underskrevene meklede avtaler er også tvangsgrunnlag. Retten kan òg avgjere at ein eigna person skal vere til stades når ei avgjerd om fast bustad skal fullførast. Staten ber kostnadene med at ein eigna person skal vere til stades.

Fjern motivene for samværs sabotasje

I følge noen av Norges fremste eksperter på området, er hevn og økonomi to viktige motiver for samværs sabotasje²². Dette samsvarer godt med F2Fs kollektive erfaring siden 1985.

Foreldre med hevntanker overfor den andre forelderen bør tilbys terapi mot dette.

I teorien skal barnebidraget samsvare med kostnadene til faktisk omsorg for barnet. Derfor vil det i teorien være slik at redusert samvær for samværsforelderen vil redusere underholdskostnadene, samtidig som underholdskostnadene for bostedsforelderen øker, og at justeringene i barnebidrag vil reflektere dette uten gevinster og tap. I teorien vil dette fjerne økonomiske incentiver for samvær, samværs sabotasje etc. Dessverre er det i praksis svært mange tilfeller der det ikke er slik. For mange vil det være en økonomisk margin på barnebidraget. Videre vil økt barnebidrag også kunne være et medvirkende incentiv for flytting, fordi det ofte vil kunne redusere samværsforelderens samværsomfang og dermed øke barnebidraget til bostedsforelderen. At disse mekanismene er så vidt utbredte som de er, indikerer at bidragsnivået i Norge er urealistisk høyt.

F2F foreslår å beholde gjeldende bestemmelser om vanlig samværsrett

Vanlig samvær: F2F er kritisk til Barnelovutvalgets forslag om å fjerne gjeldende barnelovs definisjon av «vanlig samværsrett» (§ 43), dvs. at vanlig samvær fastsettes til én ettermiddag i uka med overnatting, annenhver helg og ca. halvparten av feriene. En har en viss forståelse for utvalgets bekymring for at dette skal være en statisk ordning. Men F2F er mer bekymret for at endringen vil føre til at barn ofte får redusert samvær med sin samværsforelder, som ofte kjemper i oppoverbakke mot bostedsforeldre, sakkyndige, dommere og familievernkontorer for å beholde et omfang på samværet med egne barn som ivaretar barnas rett til regelmessig samvær med begge foreldre. Når barna er små, er det særdeles viktig å ha regelmessig samvær for å skape en tilknytning til begge foreldre som barna kan ha glede av resten av livet. Ved å fjerne definisjonen av vanlig samværsrett, frykter vi at samværsforeldre får det enda vanskeligere for å sikre et samværsomfang som ivaretar behovet for å bygge opp tilknytning eller være en hverdagsressurs for egne barn.

²² <https://www.tv2.no/nyheter/13918160/>

Ideelt sett ville det være optimalt om retten eller foreldre hadde hatt kompetanse til å fastsette riktig samværsomfang i hvert enkelt, unike tilfelle med henblikk på barns alder og livssituasjon. Vi tviler på at dommere og sakkyndige i det store og hele har kompetanse til å nøyaktig fastsette «riktig samværsomfang» i den enkelte situasjon. Videre vil mange foreldre i gitte tilfeller kunne ha et ubalansert forhold til barnas behov, og andre elementer enn barnas beste vil kunne bli blandet inn i foreldres vurdering av riktig samværsomfang. Ved å beholde et utgangspunkt i form av «vanlig samvær» som både retten og foreldre kan fravike fra når de mener det er til barnas beste, vil det motvirke at barneloven legger til rette for nok en slagmark der kamper som samværsomfang vil utspille seg. En kan da også forestille seg gjentakende rettstvister for å endre samværsomfanget fordi én av foreldrene mener at premissene har endret seg.

F2F anbefaler derfor at en viderefører barnelovens definisjon av vanlig samvær. Det vil også i større grad bidra til at barna i utgangspunktet får et rimelig samværsomfang med omsorgsdyktige foreldre.

Dersom delt bosted og likedelt botid blir utgangspunkt i barneloven, slik at andre samværsordninger skal gjøres gjeldende i særlige tilfeller, kan det imidlertid være hensiktsmessig å droppe legaldefinisjonen av «vanlig samvær» da dette i så fall vil være ivaretatt gjennom nytt utgangspunkt i barneloven.

Deling av bokostnader ved samvær

F2F stiller seg positiv til Barnelovutvalgets forslag om å eksplisitt inkludere bokostnader ved samvær på barnets hjemsted blant kostnadene som skal deles mellom foreldrene. Det er rimelig at de reelle kostnadene ved samvær er omfattet, og det er derfor formålstjenlig å presisere dette. Imidlertid har departementet i gjeldende rundskriv fra 2008 om reisekostnader ved samvær fastlagt at dersom foreldrene ikke blir enige om deling av bokostnader ved samvær, så kan saken bringes inn for forliksrådet. Dette tilsier at også bokostnader ved samvær etter rundskrivet har falt inn under departementets definisjon av reisekostnader, selv om spørsmålet ikke tidligere er blitt avklart i lov, lovforarbeider og rettspraksis.

10. Foreldrefremmedgjøring

Barnelovutvalget har ikke behandlet foreldrefremmedgjøring, til tross for at dette er et stort problem i dag.

En lojalitetskonflikt hos barnet oppstår gjerne når sterk antipati foreldrene imellom kombineres med intens involvering av barna i voksenkonflikten. En voksenkonflikt med skarpe fronter vil ofte kunne påvirke barnas atferd og velbefinnende. Under en svært konfliktfylt separasjon kan en forelder (den foretrukne forelder) oppmuntre (direkte eller indirekte) barnet til urettmessig å avvise den andre forelder - den fremmedgjorte forelder.

Sterke lojalitetskonflikter eller foreldrefremmedgjøring i ulik grad forekommer relativt ofte, men ikke alltid, i fraskilte familier.

Barn kan føle seg presset til å velge side i en konflikt og vil kunne føle at samværsnekt med en av foreldrene er fortjent og nødvendig basert på hva de har fått høre om denne forelderens. Eller barnet kan straffes eller ”belønnes” av den manipulerende forelderens avhengig av om den andre forelderens aksepteres eller avvises. Barnet kan avvise den ene forelderens uten begrunnelse, og forholdet deres vil være basert på emosjonell manipulering utført av den andre forelderens heller enn å være basert på de faktiske opplevelsene barnet har hatt med den avviste forelderens.

Disse psykologiske forstyrrelsene kan påvirke et barn under sterkt konfliktfylte separasjoner og få barnet til å bryte alle følelsesmessige bånd, med en av foreldrene og dennes familiemiljø uten noen rimelig grunn. Dette ble først beskrevet i 1992 av den amerikanske barnepsykiaterens Richard Gardner²³ som foreldrefremmedgjøringssyndrom (PAS). Senere har det kommet bredere forskning på temaet^{24 25 26}.

I de senere årene har Verdens helseorganisasjon (WHO) tatt *Child affected by Parental Relationship Distress* (CAPRD) inn definisjonene for psykiske lidelser kategorisert som tilstander som kan være fokus for klinisk oppmerksomhet. WHO har også listet PAS i ICD-11 (ny internasjonal klassifisering av sykdom).

Familiebrudd med lojalitetskonflikt/fremmedgjøring er en kilde til stor lidelse for både barn og ekskluderte foreldre. Kortsiktige konsekvenser er ofte en følelse av verdiløshet, avmakt og ulikhet for loven, tilbaketrekning, tap av selvtillit eller en feilaktig virkelighetsoppfatning. Disse konsekvensene kan også innebære en betydelig samfunnskostnad på lang sikt fordi både barn som vokser opp i denne situasjonen og deres foreldre kan risikere kronisk depresjon, relasjonsproblemer og antisosiale tendenser, parproblemer, vansker når det voksne barnet selv kommer i en foreldresituasjon, risikofylt atferd, rusmisbruk, psykiske og psykosomatiske sykdommer samt gi økt risiko for selvmord.

Disse problemstillingene belyses også i Norge av Meland, Sjøgren og Thuen²⁷ som viser til at hoveddelen av nyere forskning viser at delt bosted synes å være den beste løsningen for barn også i tilfeller med moderat til høyt konfliktnivå mellom foreldrene dersom begge foreldrene i utgangspunktet er ansett som gode omsorgspersoner.

²³ Richard A. Gardner SRS. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Considerations*. University of Virginia. Charles C. Thomas; 2006.

²⁴ Berner W, Baker AJ. Parental alienation, DSM-5, and ICD-11: response to critics. *J Am Acad Psychiatry Law*. 2013;41(1):98–104.

²⁵ von Boch-Galhau W. [Parental Alienation (Syndrome) - A serious form of child psychological abuse]. *Neuropsychiatr*. 2018;32(3):133–48.

²⁶ Woodall K and Woodall N. *Understanding Parental Alienation: Learning to Cope, Helping to Heal*. Charles C Thomas Pub Ltd; 2017.

²⁷ Meland E, Sjøgren LH, Thuen F. Parental alienation as a health risk. *Tidsskr Lægeforen*. 2019;139(6).

Under høring av barn er det vanskelig for domstolene å problematisere om barnas uvilje til samvær kan bunne i en lojalitetskonflikt som kan gi seg utslag i barns unyanserte og ubalanserte reaksjoner og uvilje mot den andre forelderen. Barnas uttrykte mening tillegges stor vekt begrunnet i barnas selvbestemmelsesrett, men ofte uten bevissthet om det er barnas egne meninger som kommer til uttrykk, eller om barna er utsatt for utidig påvirkning av en eller begge foreldre, eller om barnets reaksjon er forholdsmessig i forhold til barnets oppgitte begrunnelse. Barnas mening om samvær vil da i praksis bli avgjørende uten at årsaken bak barnas avvisning av en forelder problematiseres. Dette kan i mange tilfeller få store konsekvenser for barnas helse på kort og lang sikt om det skyldes en lojalitetskonflikt/foreldrefremmedgjøring, da det ofte er den foretrukne/manipulerende forelderen som blir bostedsforelder og barnet mer eller mindre tvinges til å avvise den andre forelderen for å tekkes den mest fiendtlige forelderen. Derved tvinges barnet til å ta avstand fra deler av sitt eget opphav, noe de fleste barn vil oppleve som ekstremt smertefullt, enten her og nå eller i et lengre tidsperspektiv.

Om foreldrefremmedgjøring anses dokumentert og verifisert, bør det bli sett på som en omsorgssvikt. Om barnets begrunnelse for å begrense/kutte kontakt med den andre forelderen anses uforholdsmessig, bør det kunne pålegges hjelpetiltak for å hjelpe barnet til å normalisere forholdet til denne forelderen.

Det har gjennomgående vært svak/fraværende kompetanse på foreldrefremmedgjøring i norsk familievern, blant sakkyndige og dommere. Til dels har problemstillingene vært fornektet og preget av berøringsangst i en del norske fagmiljøer. Det er først i desember 2020 det har kommet en veileder fra Bufdir på hvordan håndtere saker med samværsvegring²⁸.

Anerkjennelse og utarbeidelse av effektive virkemidler mot foreldrefremmedgjøring

I saker hvor barna opplever skarpe fronter og et høyt konfliktnivå mellom foreldrene, som fører til lojalitetskonflikt/foreldrefremmedgjøring, er det svært viktig at dette verifiseres av sakkyndige som er i stand til å avklare hva som er barnets frie mening og hva barnet er påvirket til å si. Barnets uttrykte mening bør vektlegges lite om barnet ikke kan uttale seg fritt og barnets uttalelser derfor har mindre pålitelighet. Lojalitetskonflikter setter barn foran umulige valg. Få løsninger er tilgjengelige for dem: svikt den ene, svikt den andre, med all skyld som følger med, eller til og med bryt med den ene forelderen for å få "fred".

En utfordring for domstolene er at beskyldninger om foreldrefremmedgjøring også urettmessig kan bli brukt i enkelte familier med høyt konfliktnivå. Dommere i disse familiesakene vil være bekymret for å gå mot barnets vilje og plassere dem hos foreldre som kan være uheldige for barna. Fremmedgjøring vil likevel reelt angå 11-15% av barn til

²⁸ https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/familie_samliv/bufetat_samvarsvegring_hefte_a4_korrektur.pdf

separerte foreldre, 6% av dem alvorlig. Å frata barn samvær med gode omsorgsforeldre og er også omsorgssvikt.

Selv om foreldrefremmedgjøring per i dag er lite anerkjent i norske fagmiljøer og rettspleie, er det viktig at etablering av fakta og rettsinngripen skjer raskt om samværssabotasje eller andre tegn på foreldrefremmedgjøring iverksatt av en forelder observeres, for at utfallet skal bli best mulig for barnet.

Det finnes nylige eksempler på at den norske lagmannsretten i slike krevende saker har kommet frem til et annet resultat enn tingretten (LA-2017-32996) hvor barn har skiftet fast bosted og fått begrenset samvær i en overgangsperiode med forelderen som ble ansett for å påvirke barna negativt i forhold til den andre forelderen. Barnas mening ble tillagt mindre vekt med bakgrunn i denne påvirkningen. I en annen sak (TTONS-2018-79593) om samværsrett og fast bosted fant retten at barna måtte skjermes for en alvorlig og potensielt skadelig foreldrekonflikt slik at fast bosted ble gitt til far. Her ble blant annet hensyn som barnas relasjon til hver av foreldrene og hvem av foreldrene som best kunne ivareta barnets kontakt med dem begge vektlagt.

Forslag til lovbestemmelse om foreldrefremmedgjøring

Som tillegg til ny barnelov foreslår vi å:

- Definere foreldrefremmedgjøring som barns uberettigede og uforklarlige avvisning av en forelder. Dette må domstolene/sakkyndige verifisere ved observasjon og dokumentasjon av atferd som beskrevet ovenfor, hvor barna tidligere hadde en god relasjon til den andre forelderen før separasjonen.
- Krav til at involvering av sakkyndige med spesifikk erfaring/trening innenfor feltet engasjeres i saker hvor det er påstander om foreldrefremmedgjøring.
- Familier med svært høyt konfliktnivå trenger kvalifisert hjelp. Domstolene bør pålegge spesialistinvolvering slik at familiene blir pålagt å motta hjelp for å kunne samarbeide bedre. Dette må gjøres av spesialister som kan håndtere foreldrefremmedgjøring og som har konkrete virkemidler overfor foreldre som ikke ønsker å samarbeide.

Barneloven må innta en bestemmelse om foreldrefremmedgjøring: ”Dersom barnet uberettiget og uforklarlig avviser en av foreldrene sine og det er mistanke om foreldrefremmedgjøring, eller en av foreldrene påberoper seg dette, skal retten oppnevne en sakkyndig som har spesiell erfaring og kompetanse med å håndtere problemstillingen.”

11. Barns medvirkning og selvbestemmelse

Barnelovutvalget går langt i å gi barn med- eller selvbestemmelse over en del spørsmål vedrørende egen omsorgssituasjon. F2F er bekymret for dette ut fra at barn har begrenset kompetanse på å vurdere konsekvenser av egne valg i et langsiktig perspektiv. En er videre

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 202014 – ”Ny barnelov. Til barnets beste.”

kritisk til forslaget om at barn skal ha initiativrett for å be familievernkontoret kalle inn foreldrene for å få ny samværsordning.

Involvering av barn i prosessen er et tveegget sverd. F2F vil advare mot å gi barn en for sterk rolle i foreldretvister som vil involvere dem på måter som innebærer risiko for press, lojalitetskonflikt, foreldremanipulasjon og at de blir ofre for konflikter foreldrene mellom. Barn vil kunne bli eksponert for en rekke uheldige samtaler med sakkyndige og tvunget til stillingtaken i spørsmål de burde bli forskånet fra som barn.

Det er naivt å tro at barn utelukkende gir uttrykk for sin egen frie vilje uten noen som helst påvirkning fra en av en eller begge foreldrene i en samlivsbruddsituasjon, spesielt dersom det er sterk uenighet og konflikt mellom foreldrene. Vi vet at mange av de sakkyndige for retten i foreldretvister ikke er trent i å avsløre manipulasjon og påvirkning av barn^{29:30}. Det er heller ikke grunn til å tro at de som jobber i familietjenesten/familievernet er trent til å avdekke manipulasjon. Tvert i mot viser erfaringen at hjelpeapparatet ofte er urovekkende naive i de saker hvor man står overfor en eller to manipulerende foreldre. Derved står man i overhengende fare for å ende opp med at den minst empatiske og samarbeidsvillige forelderens ender opp med bostedsmyndigheten, med påfølgende mangelfull eller avskåret kontakt med den andre forelderens og ofte dennes familie som resultat.

Det er viktig å understreke at barn ikke skal ha en plikt til å uttale seg i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd. Dette bør lovfestes på linje med eventuell lovfesting av barns involvering i foreldrenes samlivsbrudd. Dette må tas inn i ny § 17-1. Barn skal ikke tvinges til å velge mellom mor og far!

F2F mener også at gjeldende barnelov på grunn av fravær av likestilt foreldreskap har klare konfliktdrivende dynamikker. En sterkere involvering av barn i foreldretvister vil kunne innebære en stor risiko for at mange barn blir utsatt for uheldig press.

F2F anbefaler at det nedsettes et bredt sammensatt utvalg som utreder ulike potensielle konsekvenser for barn ved å gi dem initiativrett til å be familievernkontoret om å kalle inn foreldrene for å få ny samværsordning.

Vi viser for øvrig til F2Fs høringsuttalelse til NOU 2019:20, datert 30.4.20.

²⁹ Advokat og psykolog Grethe Nordhelle: "Kritisk blick på sakkyndigrollen i barnefordelingsaker", Psykologtidsskriftet 2010. http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=120107&a=3

³⁰ Advokat og psykolog Grethe Nordhelle: "Fallgruver i sakkyndigarbeid", Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettlige spørsmål nr 1/2020 (volum 18), https://www.idunn.no/tidsskrift_for_familierett_arverett_og_barnevernrettslige_sp/2020/01/fallgruver_i_sakkyn_digarbeid

12. Sakkyndiges rolle

Foreldretvister er tidvis urovekkende svakt belyst. Det er dessverre noen sakkyndige som gjør en for lite grundig jobb. Dommeren lener seg ofte på den sakkyndige. Kvalitetssikring av de sakkyndiges arbeid gjennom Barnesakkyndig kommisjon, samt mer omfattende og grundig opplæring av de sakkyndige vil forhåpentligvis kunne avhjelpe denne situasjonen noe.

En forbedring kan være om de sakkyndiges oppgave blir å redegjøre for saken med en oversikt over begge parters svake og sterke sider, uten nødvendigvis å trekke bastante konklusjoner. Det er også viktig at retten gir sakkyndige gode mandater. Her bør også sakens advokater kunne bidra til å både kvalitetssikre mandater og til å kvalitetssikre jobben de sakkyndige rapporterer. Dette forutsetter at sakkyndiges rapport er tilgjengelig i rimelig tid før eventuell hovedforhandling.

Vi viser for øvrig til F2Fs høringsuttalelse om bruken av sakkyndige i foreldretvistsaker for domstolene, datert 31.8.20.

13. Flytting til utlandet

F2F støtter at flytting av felles barn til utlandet skal ligge under foreldreansvaret. I utgangspunktet er det positivt at en eventuell flytting til utlandet av felles barn mot den ene forelderens samtykke kan gjennomføres uten at en forelder som motsetter seg dette mister foreldreansvaret. Imidlertid har lovgiver overvurdert domstolenes evne til å gjøre skjønnsmessige vurderinger av tilstrekkelig kvalitet som primært ivaretar barnets beste, sekundært foreldrenes rettigheter, og som i tilstrekkelig grad vektlegger retten til respekt for familieliv og FNs barnekonvensjon. En flytting til en annen jurisdiksjon innebærer store risiko for å bli et sterkt inngrep i barnas rett til regelmessig samvær med begge foreldre.

Høyesteretts dom av 26. juni 2019 (HR-2019-1230) er en brutal påminnelse om risikoen ved å gi domstolen for stor skjønnsmargin. I praksis innebar dommen at den ene foreldereren fikk medhold av Høyesterett til å flytte to norske barn til Italia ca. 2000 kilometer unna den andre foreldereren. Dette til tross for at Høyesterett selv karakteriserte begge foreldre som alminnelig omsorgsdyktige, og selv om barna på fem og seks år hadde bodd sammen med begge foreldre i 2-3 år og hadde nær tilknytning til begge. Barna hadde i alle sine leveår hatt omfattende samvær med begge foreldre og nær tilknytning til nærmiljøet. Det var i bostedsforelderens egeninteresse å flytte til Italia, ikke i barnas interesse. F2F og mange andre har reagert sterkt på denne dommen.

Dommen dokumenterer Høyesteretts uthulende tolkning av retten til respekt for familieliv og manglende vektlegging av statens plikt til å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling. Etter F2Fs syn er dommen problematisk eller i strid med grunnleggende rettigheter for barn og foreldre nedfelt i EMK og FNs barnekonvensjon. Barna ble av Høyesterett i praksis fratatt en oppvekst med begge

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 202014 – ”Ny barnelov. Til barnets beste.”

foreldre. Dommen er også en makaber påminnelse om dommeres manglende kompetanse *når det gjelder barns utvikling og omsorgsbehov*, som Barneombudet har påpekt.

F2F anmoder derfor departementet om å foreslå lovendringer som hever terskelen for flytting av felles barn til utlandet, slik at en sikrer barn og foreldres rett til respekt for familieliv.

14. Økonomi

Foreningen² Foreldre er enige i det overordnede bak bidragssystemet (side 241):

«Ved offentlig fastsettelse av barnebidrag tas det utgangspunkt i hva barnets underhold koster (underholdskostnaden). Underholdskostnaden skal fordeles mellom foreldrene etter inntektene deres og innebærer at den av foreldrene som har best økonomisk evne, skal dekke den største andelen av kostnaden til barnet. Ved fastsettelsen skal det videre tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne og samværet den bidragspliktige har med barnet. Selv om dette i utgangspunktet høres enkelt ut, er regelverket komplekst, til tider detaljert, og kan derfor være krevende både å forstå og formidle.[...]»

Utvalget skriver videre:

«Det er symmetri og balanse i regelverket, som samlet sett skal bidra til så gode løsninger som mulig når barn og foreldre ikke inngår i samme husholdning. Denne symmetrien er viktig fordi en eventuell ubalanse kan føre til en forskyvning og gi en urimelig forskjellsbehandling av bidragspartene.»

Foreningen 2 Foreldre er ikke enig i denne påståtte "symmetrien".

Barnebidragssystemet (i likhet med barneloven) har sine røtter fra en tid hvor far var forsørger på heltid og mor var omsorgsperson på heltid. Lov om barn født i ekteskap fra 1956 hadde fokus på å sikre kjernefamilien, derav kom "pater-est" regelen om at mors ektemann er barnets far. Lov om barn født utenfor ekteskap hadde fokus på å sikre barnets økonomiske forsørgelse og arv fra sin far. Fram til 2003 var barnebidraget fastsatt kun ut fra bidragspliktiges inntekt, samvær hadde ingen innvirkning på bidragets størrelse og barnebidraget hadde en skattevirkning. I denne perioden var barnebidraget å anse som en inntektsoverføring mellom foreldrene. Ved bidragsreformen i 2003 skulle begge inntekter telle ved bidragsfastsettelse, likeså fikk samvær en betydning ved at bidragspliktig betalte mindre i bidrag ved mye samvær. Fortsatt var det skjevheter, for eksempel at det ble regnet bokostnader bare hos bostedsforelder, selv om barnet kunne være hos samværsforelder inntil halve tiden. Riktignok har samværsforeldre ved samværsklasse 3 ("vanlig samvær" etter 2010) og samværsklasse 4 kunnet beregne bokostnader etter en senere revisjon av bidragssystemet. Videre er det gjort noen underlige grep, som for eksempel at utvidet barnetrygd og noen andre stønader regnes som "familiebaserte ytelser" og legges til bidragsmottakers inntekt, i stedet for å gå direkte til fradrag i underholdskostnaden. F2F er derfor uenig i påstanden om at bidragssystemet er symmetrisk.

Symmetri og balanse i regelverket vil også medføre at bostedsforelder i enkelte tilfeller skulle betale bidrag til samværsforelder (avhengig av inntektsforskjeller og samvær).

Barnelovutvalget kan ikke være 100% enig selv heller da de foreslår ytterligere forandringer og kompliseringer av bidragssystemet. Det er viktig med ett bidragssystem som følger enkle prinsipper og er konsekvent for begge bidragspartene, og som begge foreldre opplever som rimelig og fornuftig.

Foreningen 2 Foreldre er av den oppfatning at underholdskostnaden skal være nøktern og ikke være av en slik størrelse at det kan være ett insitamant som hindrer barnets beste med delt bosted med lik botid i to hjem. Dette er også påpekt av Stortinget i flere omganger, ref. tidligere kommentarer i dette høringssvaret.

Det er derfor viktig at både elementene som inngår i underholdskostnaden og fordelingen av kostnaden mellom foreldrene oppleves fornuftige og rimelige. Det må å være en sammenheng mellom underholdskosten, bidrag og støtteordninger tilknyttet barn med to hjem.

F2F er derfor uenig i at det skal inn ekstra kostnader som f.eks. feiring av fødselsdager, spise ute eller kostnader til feriereiser. Dette er aktiviteter som begge foreldre vil gjøre sammen med barna sine, og som de bør dekke selv om de ikke er enige om annet. Tanken om at "all økonomi" skal kanaliseres til ett av barnas to hjem, selv ved omfattende samvær eller delt bosted, er utdatert.

Om det er slik at samværsforeldereren har økonomi til å bidra med dette slik at vedkommende kan overføre penger til bidragsmottaker kan like godt samværsforeldereren ta med barna på ferie, spise ute eller stå for bursdagsfeiringen. En økning av underholdskostnaden vil øke pengeoverføringen og ytterlige øke ubalansen.

Utgangspunktet må videre være at bidrag og støtteordninger er til barnet. Som en konsekvens av dette må alle støtteordninger gå til direkte fratrekk i underholdskostnaden. På den måten vil delen av underholdskosten som skal fordeles mellom foreldrene være i "balanse". F2F er derfor uenig i uttalelsen fra utvalget:

For bidragsmottakere skal i tillegg eventuell utvidet barnetrygd, ekstra småbarnstillegg, eventuell kontantstøtte for bidragsbarnet og fordelingen av særfradrag for enslig forsørger legges til. Bidragsmottakers inntekt korrigeres med andre ord for mottatte offentlige familiebaserte ytelser, som ytes per familieenhet og er «inntekter» på forsørgerens hånd til underhold av barnet. Ved at ytelsene tas med i bidragsmottakers beregningsgrunnlag, tilgodeses indirekte også den av foreldrene som ikke bor fast sammen med barnet.

Denne praksisen gjør bidragssystemet inkonsekvent og er vanskelig å forstå. Utvalget foreslår flere punkter som følger enkle prinsipper/millimeternøyaktighet som f.eks. "dag for dag" fradrag i stedet for dagens 4 samværsklasser. Videre foreslår utvalget innføring av bidrag ved delt bosted. Som det står:

Etter utvalgets mening oppstiller regelen i forskrifte § 8 en egen beregningsmodell for delt bosted som ikke samsvarer med de prinsippene bidragsreglene bygger på. Ved å fjerne regelen i forskriften § 8, vil foreldrene kunne vurdere valg av bostedsordning uten å se hen til ulike utmålingsregler for barnebidrag. Dette gjør reglene mer oversiktlige og gir dermed bedre forutsigbarhet.»

En uomtvistelig konsekvens av "dag for dag" samværsfradrag og innføring av bidrag ved delt bosted er økt pengeoverføring fra samværsforelder/den med minst botid til hovedomsorgsforelder/ forelder med mest botid. F2F mener at det i "*prinsippene bidragsreglene bygger på*" burde vært en selvfølge at alle støtteordninger går til direkte fratrekk i underholdskostnaden.

Videre mener F2F at ved samvær har begge hjem bokostnader. Det blir derfor feil å bare inkludere bokostnader for samværsklasse 3 og 4 (9 eller flere netter per måned). Bokostnader for barnet er også en reell utgift for samværsforelder. Et barn må ha like muligheter for å oppleve seg som del av hjemmet både hos bostedsforelder og samværsforelder. Å ha eget rom (privat sone) hos samværsforelder vil gi bedre mulighet for å kjenne seg hjemme og velkommen og styrke relasjonen med samværsforelder over tid slik at samværet kanskje vil kunne økes dersom det ellers ligger til rette for det. Derfor må «innslagspunktet» for medregning av barnets bokostnader hos samværsforelder settes lavt, og i praksis ved regelmessig overnatting hos samværsforelder.

Begge foreldre har bokostnader til barna sine. Sett i lys av uttalte målsettinger om å forenkle bidragssystemet bør derfor bokostnadene holdes utenfor regnestykket.

Tilsvarende som bokostnader gjelder begge hjem vil også andre elementer i bidragsmodellen også gjelde begge hjem (f.eks. transport og bilkostnader, møbler, telefon og mediebruk, PC, video, etc.). F2F ønsker derfor en gjennomgang/høring av "prinsippene for bidragsfastsettelse" og ett forslag til forenkling og ny forskrift for bidragsfastsettelse.

En kritikk mot bidragssystemet som ble innført i 2003 og senere justeringer, er at foreldrenes økonomi blir veldig sammenvevd og åpner for mange spekulative avgjørelser. Hva skal for eksempel være legitim grunn til ikke å utnytte inntektsevnen sin, slik at den andre forelder må dekke en større del av barnets underholdskostnad? Er det rimelig at bidragspliktiges bidrag øker fordi bidragsmottaker velger å være hjemmeværende uten inntekt med nytt barn som har kommet til i et nytt forhold?

En del stønader fra det offentlige, som overgangsstønad, stønad til barnetilsyn etc. har krevd at barnet ikke kan være "for mye" sammen med den andre forelder, for da anses man ikke å være "alene om omsorgen" for barnet. Slik sett kan en si at det offentlige har "betalt" den ene av foreldrene for å holde barnet borte fra den andre.

F2F har lenge tatt til orde for at vi beveger oss bort fra de familiebaserte ytelsene til individuelle behovsprøvde ytelser, slik at det er barnets rett til et familieliv med begge foreldre som blir styrende.

Heldigvis ser det ut som overgangen til individuelle behovsprøvde ytelser begynner å ta form, jfr. at det nå er mulig å få bostøtte også ved delt bosted³¹.

³¹ https://www.husbanken.no/person/bostotte/delt-fast-bosted/?fbclid=IwAR1fY9uKW4xJI-M4lxWHOHonAL-VKVSh_Edq02iF7nA6Pg6oTpAq6AxHx_A

Ved underhold av ungdom over 18 år viser praksis at det oftest er bare den tidligere bidragspliktige som blir avkrevd bidrag, og ungdommen blir bidragsmotpart. Men i dette tilfellet er strengt tatt begge foreldre bidragspliktige. Enten bør bestemmelse om underholdsplikt for ungdom over 18 år tas ut, eller så bør begge foreldres underholdsplikt innskjerpes og følges opp. Igjen viser vi til diskusjonen om påstått symmetri ovenfor.

Det er ikke uten grunn at F2F anbefaler private bidragsavtaler som er tilpasset den økonomiske realiteten i den enkelte reorganiserte familie. Slik tilpasning kan en aldri få til gjennom en sjablongmessig ordning som skal legge til enda flere elementer, og som ser ut til å fokusere ytterligere på overføring av økonomi mellom to husholdninger for at den ene forelder skal få tilskudd til sine aktiviteter med barna som begge foreldre normalt har. F2Fs kollektive erfaring siden 1985 er at foreldre ønsker å bidra til barna sine gjennom familieliv, felles aktiviteter og opplevelser. Denne type aktiviteter er vel like viktige og like mye verdt for barna enten de opplever dem sammen med mor eller far?

15. Oppsummering av konkrete lovforslag fra F2F

Gjennomstreket tekst = strøket tekst.

Understreket tekst = forslag til ny tekst.

§ 6-1 *Kven som har foreldreansvaret*

~~Dersom foreldra er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, har dei foreldreansvaret for barnet saman.~~

Dersom foreldra ikkje er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, ~~har den som fødde barnet, foreldreansvaret aleine.~~ Foreldra kan dei likevel avtale at dei skal ha foreldreansvaret saman, eller at den andre eine forelder skal ha foreldreansvaret aleine.

Foreldre som separerer eller skil seg eller flytter frå kvarandre, har framleis sams foreldreansvar, men dei kan avtale at den eine skal ha foreldreansvaret aleine.

Er foreldra usamde om foreldreansvar etter denne paragrafen, må retten ta avgjerd. Retten kan gje éin av foreldra foreldreansvaret aleine berre dersom det er særlege grunnar for det.

§ 7-1 Kvar barnet skal bu fast

Foreldre som ikkje bur saman, kan avtale at barnet skal bu fast hos begge eller hos ein av dei. Barnet kan berre bu fast hos foreldre med foreldreansvar.

Er foreldra usamde, skal delt fast bustad og lik butid hos foreldra vere utgangspunktet for buordninga. Utgangspunktet gjelder inntil ny avgjerd er fatta. ~~avgjer~~

Retten kan avgjere om barnet skal bu fast hos begge eller hos ein av dei.

§ 13-4 1.ledd

§ 13-4 *Korleis avgjerder og avtalar med tvangskraft kan tvangsfullførast*

Avgjerder og avtalar med tvangskraft om kvar barnet skal bu fast eller skriftlig avtalt samværsrett, kan tvangsfullførast med henting av barnet eller med tvangsbót. Underskrevene meklede avtaler er også tvangsgrunnlag. Retten kan òg avgjere at ein eigna person skal vere

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre (F2F) til NOU 202014 – ”Ny barnelov. Til barnets beste.”

til stades når ei avgjerd om fast bustad skal fullførast. Staten ber kostnadene med at ein eigna person skal vere til stades.

På vegne av F2Fs hovedstyre,

Vennlig hilsen

Sølvi Leander
Nestleder, F2F

Rune Harald Rækken
Leder, F2F